

3. Вечерський В. Гетьманські столиці України. Київ: Наш час, 2008. 318 с.
4. Грушевський О. Глухів і Лебедин (1708–1709). Львів, 1909. URL: http://hrushevsky.nbu.gov.ua/cgi-bin/hrushevsky/person.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21STR=0008067
5. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Гетьманська Україна / за заг. ред. В. Смолія; НАН України. Інститут історії України. Київ: Альтернативи, 1999. 304 с.
6. Збірник Козацьких літописів: Густиський. Самійла Величка. Грабянки / упоряд. та переклад: В. Кречетень, В. Шевчук, Р. Іванченко. Київ: Дніпро, 2006. 976 с.

Слонська Марія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПОСТАТЬ ГЕТЬМАНА І. МАЗЕПИ ЗА МЕМУАРАМИ ІНОЗЕМЦІВ

***Анотація.** Проаналізовано погляди західноєвропейських мемуаристів стосовно українського гетьмана І. Мазепи. Зосереджено увагу на характеристиці особистості та оцінці діяльності І. Мазепи учасниками та очевидцями подій на території України на початку XVIII ст.*

***Ключові слова:** Іван Мазепа, козацтво, історія, мемуаристика.*

***Abstract.** The views of Western European memoirs concerning the Ukrainian hetman I. Mazepa have been analyzed. The focus is on characterization of personality and estimation of activity of I. Mazepa by participants and witnesses of events in the territory of Ukraine in the beginning of the 18th century.*

***Keywords:** Ivan Mazepa, Cossacks, history, memoirs.*

Події, що розгорнулися на теренах України цьогогоріч, стали рушійною силою для всього українства до вивчення та більш глибокого розуміння своєї історії та її центральних постатей, що в різні значущі періоди становлення української національної ідеї творили цю історію. Однією із таких постатей є Іван Мазепа, діяльність якого неоднозначно відбивають різноманітні групи джерел, як вітчизняних, так і іноземних. Мемуаристика низки європейських держав, зокрема Німеччини, Австрії, Англії тощо, дасть змогу стати на крок ближчими до образу гетьмана та його політичної діяльності. У наш час надзвичайно важливо простежити погляди представників різних країн щодо наших творців історії, творців незалежної української держави.

Зважаючи на вищесказане, метою нашого дослідження є висвітлення постаті Івана Мазепи у мемуарах іноземців, що за різних обставин спілкувалися з гетьманом або були свідками його діяльності.

Українська історіографія налічує чимало наукових праць, що аналізують погляди діячів різних держав щодо постаті та діяльності українського гетьмана. Надзвичайно цікавою, на наш погляд, є розвідка Т. Мацьківа «Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687–1709». Мацьків досить критично аналізує реляції, які належать низці закордонних авторів, що додає ще більшої цінності його роботі, а також супроводжує аналіз іноземної мемуаристики уривками з джерел [2]. Відзначимо також узагальнюючі праці Д. Наливайка, П. П. Брицького і П. О. Бочана, присвячені огляду та аналізу іноземних повідомлень про Україну різного характеру та походження, серед яких маємо і мемуарні твори, що містять оцінку постаті та діяльності І. Мазепи [1; 3].

Іван Мазепа – надзвичайно обговорювана постать, що завжди викликала зацікавленість представників різних країн, які свого часу мали можливість спілкуватися з гетьманом або бути очевидцями його культурної і політичної діяльності на теренах Гетьманщини. Саме тому важливо простежити та порівняти різні думки, аби ознайомитися із цією особистістю сповна.

Цікаву інформацію про українського гетьмана надає англійська мемуаристика. Патрік Гордон занурює читача у вир подій, що відбувалися під час обрання нового гетьмана, де врешті посаду отримав Мазепа. Козаки одногolosно підтримали гетьмана та виголосили йому свою присягу та відданість. Згадує автор і про участь Мазепи у російсько-турецьких війнах [2, 121–122]. Загалом Гордон пише про славетного козака з величезною шаною та лише в позитивному руслі. Зауважує автор і про низку дипломатів, особисто знайомих із Мазепою, які були неабияк здивовані рівнем культури на теренах України, що був беззаперечною заслугою гетьмана. Особливо різким був контраст у розвитку українського та московського духовенства [2, 123].

Не менш цікаву інформацію можна почерпнути з мемуарів австрійського секретаря при посольстві у Москві. Автор переважно згадує діяльність Мазепи в умовах російсько-турецької війни, участь в якій брало і козацьке військо. Не даючи характеристики гетьмана як особистості, секретар згадує його як видатного воєначальника [2, 87].

Німецькі джерела є надзвичайно важливими для нас, адже велика кількість авторів мемуарів були очевидцями подій, що розгорталися на теренах України за часів гетьманування Мазепи [1, 16]. У німецькій мемуаристиці діяльність та постать гетьмана висвітлена докладно до 1708 р., тобто до поворотного моменту в житті політика. Водночас чимало уваги приділено і подіям під час і після Полтавської битви [2, 64]. Йоганн Барділі, духовник вюртемберзького принца Максиміліана Емануїла, який був на службі у Карла XII, зазначає, що Мазепа був широко поважним серед козацтва, проте перехід на сторону шведського короля «підірвав» його авторитет та змусив численну силу козацтва відлучитися від напрямку, який обрав гетьман. Щодо зовнішніх та внутрішніх характеристик Мазепи, то Барділі зауважує його неабияку енергетику та постать, що виглядала не більш як на 60 років (Мазепі в той час було 69), була худорлявою та середнього зросту [2, 65]. Згадується у мемуарах і про відважність Мазепи та його військовий хист. Варто згадати і про записки самого Максиміліана Емануїла, який описує Мазепу подібно до Барділі, акцентуючи на освіченості гетьмана та його володінні латинською мовою [1, 41].

У німецькій мемуаристиці згадуються і турецькі документи, що досить різко оцінюють Мазепу як зрадника царя та обіцяють видати гетьмана цареві, коли той прийде до османів за допомогою та прихистком [2, 69].

Цікаву інформацію можна почерпнути із спогадів шведського вояка Христофора Гасмана, який хоча і не надав новизни в інформацію про Мазепу, але був свідком подій, що стосувалися гетьмана. Автор згадує приналежність Мазепи до польської шляхти та його неабияку мудрість, що заслуговувала на повагу від козацтва [2, 98]. Як негативний аспект Гасман відзначає прорахунок гетьмана у війні 1708 р., що завадила шведському королю взяти одне із важливих міст

в облогу. Таке зауваження, однак, не псує загальну характеристику Мазепи у мемуарах очевидця, які є достовірним та беззаперечним історичним джерелом [2, 99].

Фой де ля Невіль – французький дипломат, особисто був знайомий із Мазепою і згадував його у своїх мемуарах досить приємними словами, представляючи його на загал Західної Європи так: «Цей принц не гарний, але дуже інтелегентний і досконало говорить латинською мовою. Родом він козак, був пажем та офіцером гвардії при дворі короля Казимира і тому прихильно наставлений до Польщі» [2, 103]. Така характеристика зумовлена тим, що у спілкуванні з Мазепою дипломат мав власну місію, яка була спрямована на співпрацю Польщі з гетьманом, але той, як відомо, не згодився на таку пропозицію, адже мав власні погляди на траєкторію політичного руху. Загалом французькі автори характеризують Мазепу як вольову людину, що відмовилася підкорити козацтво та українське населення російському цареві та виступила проти всякого роду утисків [1, 203].

Отже, можна дійти висновку, що майже для усієї іноземної мемуаристики характерним є позитивне висвітлення діяльності Мазепи та його особистості. Західноєвропейські джерела спростовують міф про зрадницьку постать Мазепи, який розпущала Російська імперія, створивши брехливий негативний образ видатного діяча та спотворивши його образ. Іноземці згадують не лише військову міць політика, але й його культурну діяльність, мудрість, відвагу та неабиякий хист до створення стратегічної політичної лінії розбудови держави, яку мріяв створити Мазепа. Звісно, зауважуються і прорахунки, яких припускався гетьман, та все ж, позитивні згадки переважають.

Джерела та література

1. Брицький П. П., Бочан П. О. Німці, французи і англійці про Україну та український народ у XVII–XIX століттях Чернівці: Технодрук, 2011. 308 с.
2. Мацьків Т. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687–1709. Мюнхен: [б. в.], 1988. 286 с.
3. Наливайко Д. Очима Заходу: рецепція України в західній Європі XI–XVIII ст. Київ: Основи, 1998. 578 с.

Коваль Геннадій

**Новосафоновська ЗСО І–ІІ ступенів Новоодеської міської ради
Миколаївської області**

СВЯТКУВАННЯ 25-РІЧЧЯ УТВОРЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ОДЕСІ В 1881 Р.

Анотація. У статті описано свято німецької колонії в Одесі, присвячене 25-річчю утворення Німецької імперії, та урочистий обід. Наведено інформацію про переміщення імператора Вільгельма II. Подасться портрет Бісмарка. Розказано про вшанування учасників процесу об'єднання імперії.

Ключові слова: консульство, 25-річчя, імперія, обід.

Abstract. The article tells about the holiday of the German colony in Odessa, dedicated to the 25th anniversary of the German Empire and a gala dinner. Information on the relocation of Emperor William II is